С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

Географското положение на градъ Солунъ; Историята на градъ Солунъ; Солунъ като търговски центъръ; Солунъ като революционенъ центъръ; Солунъ въ своята национална борба въ 1913 год.; Вѣртоломейската нощь на градъ Солунъ; културно-просвѣтнитѣ институти въ градъ Солунъ; Днешния Солунъ; Значението и ролята на градъ Солунъ за Македония.

1934 г. - СОФИЯ.

СОЛУНЪ КАТО ИКОНОМИЧЕСКИ И ПОЛИТИЧЕСКИ ЦЕНТЪРЪ НА МАКЕДОНИЯ.[1]

Почитаемо събрание,

Преди единъ месецъ имахме голѣмо удовол-ствие да чуеме за културния Солунъ, една хубава прочувствителна и красива речь, отъ нашата неумори-ма, национална и социялна труженица Госпожа ЗАХАРИЯ ШУМЛЯНСКА. Тежко е, Почитаемо събрание, да се говори следъ единъ рефератъ, така изчерпателенъ и така ар-гументиранъ върху културното положение на градъ Солунъ. Но трѣбва да проучимъ Солунъ въ своето ико-номическо и политическо положение, които предстаавля-ва за Македония.

Солунъ е културенъ, социяленъ, икономически и политически центъръ на българитѣ въ Македония. Тоя градъ е една блѣскаво-политическа история отъ Фили-па и Александра, Климента, Самуила и Крали Марко и неговата политическа деятелность се простира до подвигътъ отъ наши дни.

Солунъ е градътъ, който свързва Изтокъ и За-падъ, изливаци Македонскитѣ води въ едно Македонско море, което отъ най-далечна старина е било огнище на една българска култура, на една славянска циви-лизация и на едно политическо положение - МАКЕДО-НИЯ НА МАКЕДОНЦИТѢ, което беше официално формирано отъ голѣмия англичанинъ Гладстонъ. Той се изрази - да това трѣбва да бѫде неприкосновена догма не само на балканскитѣ държави, но и на цѣлия свѣтъ.

Солунъ е търговска размена, надарена околия при това отъ природата съ голѣми надземни и под-земни богатства и сѫщия Македонски Солунъ е една твърде интересна стопанска история.

Солунъ е центърътъ на културата и цивилиза-цията на Македонскитѣ българи, това не е наша кон-статация, не, това е фразата на великия чешки ученъ и историкъ ИРЕЧЕКЪ. Солунъ е огнището на култура-та и изворътъ на просвѣтата, това казва патриар-хътъ на нашата българска история ОТЕЦЪ ПАИСИЙ.

1/ Рефератъ на Солунското женско благотворително дружество "Св. Благовещения".
Държанъ на 28 априлъ 1934 г. въ салона на училището "Мария Луиза", София.

Преди войната Солунъ представляваше една богата градина,която се украсяваше съ различни цвѣтя на българската култура и просвѣта. Солунъ е първия разсадникъ на българщината,това каза старата много уважаема учителка Г-жа Шумлянска,а азъ ще допълня само това,че Солунъ е душата въ икономическо и политическо положение на независимъ и свободенъ Солунъ. Той е двигателътъ на търговията и политиката.Хубавата,красивата и богатата Македония има два великолепни залива - Солунскиятъ и Орфанскиятъ.

Тия два залива даватъ перспективата на търговията поморство и националния свободенъ политически животъ. Македония чрезъ Солунъ дава свободата на стопанския,социялния,политическия и духовния животъ не само на Македонцитѣ,но и на цѣлия Балкански полуостровъ и чрезъ него може да се регулира баланса на политическия животъ между Западъ и Изтокъ въ всѣкакво отношение.

Ако иска Европа свободна поморска търговия и миренъ политически животъ,трѣбва Солунъ да бѫде въ македонски рѫце,защото само свободенъ и независимъ Македонски Солунъ ще даде мирътъ на политическото и икономическото отношение на Западно-европейскитѣ държави. Никаква Велика Сърбия,Интегрална милитаристична Югославия,Гърция,или която и да била Балканска държава не сѫ въ състояние да решатъ свободно този въпросъ,защото тѣ искатъ само грабежъ и раздоръ,а не миръ и спокойствие на на Балканитѣ. Докато Македония не вземе Солунъ, своя дробъ въ икономическо и политическо положение въ независима и свободна македонска политическо-икономическа цѣлость,нѣма миръ на Балкана.

Тия искания се потвърждаватъ отъ историята, етнографията,географията и днешната двадесетовѣковна немиролюбива европейска дипломация,че Солунъ трѣбва да бѫде Македонски интерландъ,да бѫде своводенъ,независимъ и въ изключително владѣние въ стопанско,културно и политическо отношение въ една свободна и независима икономическа цѣлость.

Солунското пристанище,каквото и да е днеска, представлява една политическа военна арена за раздоръ и грабежъ между европейскитѣ и балкански държави

ГЕОГРАФСКОТО ПОЛОЖЕНИЕ НА ГРАДЪ СОЛУНЪ.

Градъ Солунъ се намира въ вхтрешната часть на хубавия Солунски заливъ. Въ Солунския заливъ се влива рѣката Вардаръ,която постепено насипва морето и образува голѣма подводна делта.Най-голѣма дълбочина е 25 метра.Солунския заливъ е широкъ 13 км.,а дължъ 17-18 км.

Вардаръ и другитѣ рѣки вливащи се въ Солунския заливъ докарватъ голѣмъ наносъ,като пѣсъкъ,тиня и чакълъ. Рѣкитѣ,които се вливатъ въ залива сх мхтни и това става причина Солунския заливъ да добива тъмножелтеникъвъ цвѣтъ. Земята задъ Солунския заливъ представлява голѣма низина,за която професоръ Иширковъ дава името"Солунска кампания". Въ околията на градъ Солунъ се намира планината Хортачъ. На срещу отвъдъ залива се издига Олимпъ планина,по която се белѣе снѣгъ и срѣдъ лѣтото.

Старата часть на градъ Солунъ нѣма дворове, но затова новитѣ квартали" Пиргитѣ" днеска представляватъ нѣщо естетско и хубаво. Тукъ се виждатъ хубави градини съ цвѣтя и дървета и хубави здания. Солунъ презъ лѣтото е голъ и достатъчно прашенъ,но следъ войната Солунъ получи нова урбанистична европейска физиономия.

Гръцката държава до 1929 год.харчеше голѣми суми пари относно имаше голѣми позиции въ държавния бюджетъ за разхубавяването на градъ Солунъ въ социялно,политическо,урбанистично,санитарно и търговско отношение. Солунъ чрезъ огромнитѣ бюджети на Гръцката държава го залѣсиха и направиха отъ него хубаво курортно мѣсто,а неговата позната търговия преселиха въ Пирея и Атина въ сърдцето на елинската държава, по стратегически и политически съображения.

Градъ Солунъ е много изложенъ на тектоническитѣ опустошения. Така че той е много страдалъ отъ земнотресения,като 5 г.подиръ Христа,677 г. градътъ билъ опустошенъ отъ политическитѣ варварски инвазии,1430 година турцитѣ го обсадили и опустошили. Тектонически прояви въ гр.Солунъ се хроникиратъ въ 1829,1866,1871,1890,1902,1924 и 1932 год.

КЛИМАТЪТЪ.Градъ Солунъ има свои специялни

климатически диспозиции и същия доминира и регулира животътъ на тамошното население.Климатътъ има влияние нѣщо балканско. Срѣдната годишна температура на въздуха въ самия градъ Солунъ е 16,1°, срѣдната януарска 5,13°,срѣдната юлска 26,9°. Солунъ има континенталенъ климатъ. Най-високата температура на въздуха била 39,3°,а най-ниската - 7,6°. Солунския заливъ често замразява,покрива се съ ледъ,дебелъ съ четири до петъ сантиметра /въ 1825,1903,1920,1929,1931 години/. Заледяването на Солунския заливъ се оправдава поради голѣмото количество на рѣчната вода,която се втича въ него. Валежътъ въ Солунъ е голѣмъ,срѣдно годишно падатъ 550 литра на кв.метъръ. Най-много вали презъ есентьта/ноември и октомври/,а най-малко презъ лѣтото.

Въ Солунъ най-често вѣе вѣтърътъ "Вардаръ" отъ сѣверъ. Заливътъ е богатъ съ бури и броятъ варира. Но въпрѣки тѣзи несгоди климатътъ въ градъ Солунъ е Здравъ и приятенъ. Трѣбва да се констатира,че самия градъ Солунъ и околията върлува много маларията и населението я именува "треска". Американцитѣ чрезъ своитѣ модерни малярични и санитарни институти се загрижиха за съдбата на населението,но какво да се прави,когато мочуритѣ съ голѣми и леко болестьта се пренася. Морталитетъ е голѣмъ,благодарение на тази тъй наречена болесть отъ народа"Треска". Забелѣзватъ се и смъртни случаи. Процентътъ на туберкулозата е голѣмъ поради нечистотиитѣ между населението. Въ лѣтно време Солунъ има пападаци комари,тѣзи съ причината на маларията и голѣмия морталитетъ на гр.Солунъ. Днеска Солунъ представлява едно мъртво пристанище,което служи изключително за транзитенъ центъръ между Истокъ и Западъ. Той днеска има 380.000.жители,докато въ 1926,27 год. имаше надъ 490.000.жители. Днеска всички бѣгатъ защото за търговцитѣ нѣма тоя интересъ,който го имаше презъ 1920.- 1929 год.

ИСТОРИЯТА НА ГРАДЪ СОЛУНЪ.

Въ стари времена градъ Солунъ се намиралъ въ сегашното село при топлитѣ минерални извори Sedes - седесъ. Днеска въ същото село се

намира гръцка колония,която населява поради топлитѣ извори.Филипъ Македонски е основалъ днешния градъ Солунъ и му далъ името на жена си Тесалоника,сестрата на Александъръ Велики. Солунъ еималъ следнитѣ имена: Солунъ/славянитѣ го употребяватъ скратено/ ,Селоникъ /турцитѣ/ Salonique /европейцитѣ/, Салонико и Солоники/евреитѣ/.

Солунъ за времето на Александъръ Велики билъ главния градъ на македонското крайбрежие, билъ самъ укрѣпенъ иималъ голѣмо стратегическо положение за политиката на Македонския царь.Римската история сжщо така споменава градъ Солунъ като главенъ градъ и отлично укрѣпление на тѣхната провинция Македония. Солунъ за време римското царство играелъ голѣма роль,защото беше крайна съобщителна точка на пътя Via ignatia . Той беше политически центъръ,защото имаше всички политически права на единъ римски градъ. Християнството отбелѣзва Солунъ като единъ голѣмъ центъръ,защото завреме царуването на Нерона,Апостолъ Павелъ живѣелъ тамъ и завелъ една голѣма еврейска община.

Солунъ е многочисленъ съ своитѣ жители още въ IV вѣкъ после Христа. Говори се да е ималъ въ това време градъ Солунъ 220.000.жители. Въ петия вѣкъ градъ Солунъ е подлаганъ на тежки изпитания отъ хунитѣ,аваритѣ,вестготитѣ,славянитѣ,сарацинитѣ,норманитѣ,тогава е нападанъ,разграбванъ и опустошаванъ. Трѣбва да се подчертае,че градъ Солунъ въ това време имаше яки стѣни,сплотено добре организирано население. Тѣзи пречки на варваритѣ презъ тия времена не оставиха да ограбятъ и нападатъ тъй леко населението въ Солунъ. Но неможа да се одържи и падна въ рѫцетѣ на сарацинитѣ и норманитѣ,познати морски гусари и богатия и гордия националенъ Солунъ се даде на варварското морско робство и на материалната мизерия,както и другитѣ македонски градове. Българитѣ въ политическо господарство не сѫ били никога въ градъ Солунъ.Само се споменува въ историята на българския народъ,че царь Калоянъ падналъ убитъ предъ стенитѣ на градъ Солунъ. Сърбитѣ въ XIII столѣтие откъснали голѣма часть отъ Солунската околия и владѣели.

Солунскитѣ граждани отъ 1407 година до 1430 год.били подъ венецианска власть и продали града

за 50.000.дукати,така говори д-ръ Иречекъ въ историята на българския народъ.

1430 година Солунъ пада вече подъ робството на турцитѣ.Турската държава сама е давала доброволно да се изселватъ македонцитѣ,а Мурадъ чрезъ колонизацията насели Солунската область съ турци. Турската държава откупила венециянскитѣ палати и давала даромъ на заслужилитѣ синове на държавата, а предимно на колонизаторитѣ. Солунъ вече пада подъ владение въ търговско,индустриално и културно подъ физиономията на турската държава.1493 г. е значителна за градъ Солунъ,защото тогава евреитѣ нахлуха въ пристанището,взеха стопанско-културния животъ въ своитѣ рѫце. Евреитѣ въ този вѣкъ дадоха епохата на културното и стопанското възраждане на градъ Солунъ подъ турската империя.Солунъ като икономически центъръ на Македония въ XVI вѣкъ получава своята международна физиономия. Той вече живѣе самостоятелно и завързва търговски договори съ търговскитѣ градове на Средиземното море.Така турската империя въ 1521 година дава първата привилегия на градъ Дубровникъ за износъ на зърнени храни презъ Солунското пристанище.

Значи първата свободна зона на Солунското пристанище е дадена на Дубровничанитѣ. Тогава вече по стѫпкитѣ на Дубровнишката република идва и Венециянската република. Така градъ Солунъ,Дубровникъ и Венеция ставатъ центроветѣ за зърненитѣ храни въ Средиземното море. Така търговията между тѣхъ се шири и връзкитѣ сѫ по-тѣсни и по-голѣми.

Въ XIX вѣкъ Солунъ обхвана пакъ търговията, съобщенията на морскитѣ пѫтища. Тогава виждаме градъ Солунъ да привлича голѣмо внимание и интересъ на западно-европейскитѣ държави,така че сѫщитѣ държави отварятъ търговски магазини,агенции, консулства като: английско,френско,испанско,нѣмско българско,сърбско,австрийско и гърцко.

Следъ Балканската война Солунъ пада вече подъ гръцки рѫце и тѣхната политическа аспирация не даваше Солунъ да получи оная физиономия - търговска и политическа,която е заслужилъ. Понастоящемъ Солунъ е подъ грѫцки рѫце,той брои 350.000 жители Търговията въ него днесъ е въ голѣмъ застой. Пристанището представлява едно мъртвило отъ търговия и животъ.

Въ Патросъ днеска се забелѣзва по-голѣмо движение отъ Солунъ, за когато днеска минава не само центърътъ на македонския, но и за балканския транзитъ. Социялното движение е много слабо. Работницитѣ не получаватъ ни минимумъ - 20-25 драхми, а занаятчиитѣ днесъ формално гладуватъ заедно съ своитѣ семейства. Търговцитѣ стоятъ още по-лошо, тѣ не само че сж предъ фалитъ, но и едва одържаватъ себе си. Тамъ доминира гръцка партизанщина - тая модерна социялна болесть, която България преживѣ. Тамъ е ужасно по въпроса на колонизацията. Гърцитѣ търговци и занаятчии не само че не плащатъ данъцитѣ си, но тѣ чрезъ своитѣ специални привилегии използуватъ голѣми кредити отъ държавнитѣ и частни банки. Нашия занаятчия, търговецъ и работникъ, ако иска да живѣе, трѣбва да подаде една декларация, че се отказва отъ всѣкаква дейность политическа и национална, относително не да работи, но да мисли че е българинъ. Сега Солунската икономическа мощь и търговия е пренесена въ Пирея и Атина, а той е въ агония на своята смърть.

Почитаемо събрание,

Задачата на моятъ рефератъ е да нарисува търговията на Македония презъ VIII до XX вѣкъ въ свръзка на Солунъ.

Една важна страница на икономическото развитие на земитѣ съставляващи Балканския полуостровъ, образува македонската търговия. Въ отдѣлни моменти на нейното развитие ние виждаме да се изразяватъ куриозни стопански промѣни, които по нѣкога сж чертали даже сждбинитѣ на цѣлия полуостровъ. Македония не е могла да се развива икономически като отдѣлна стопанска область, изолирана отъ централнитѣ земи на Полуострова. VIII вѣкъ постепено почва взаимна политическа и стопанска гравитация между славянитѣ отъ Македония и славяно-българитѣ отъ държавитѣ на Телериха и Крума.

Две обстоятелства сж издигнали Македония като факторъ въ развитието на източната търговия. Това е отъ една страна нейното географическо и типографическо разположение, а отъ друга непосредственото й участие въ средиземноморската търговия. Отъ снѣжнитѣ върхове на Македонскитѣ планини до обширнитѣ поля и долини на нейнитѣ рѣки, Македония е създавала най-разнообразни условия за сжществуване и промишленость на населението й. Разположена между

две морета огнища на срѣдновѣковната търговия, Македония е била прошарена още въ дрѣвни врѣмена съ прочути военни и търговски пѫтища, свързващи Адриатическо съ Средиземно море и земитѣ на сѣверъ отъ полуострова. Отъ една страна дрѣвния пѫть Via Ignatia е свързвалъ адриатическитѣ търговски центрове чрезъ Солунъ съ Цариградъ, а отъ друга страна - по течението на Македонскитѣ рѣки сѫ отивали оживени друмове на сѣверъ за централна и западна Европа. Голѣмото производство на житни храни отъ полята на долинитѣ на Македония и приближило твърде скоро славянското население до близкитѣ градове, като ги е превърнало на сигурни и постоянни пазари за тѣхнитѣ земедѣлски производения. Първитѣ редовни свръзки на българитѣ съ македонцитѣ съ "Солунско житие". Тогава Солунско сѫ населявали съ племето драговити.

За добритѣ връзки между българитѣ и славянитѣ по равнинитѣ около Солунъ ни говори хрониста Иоанъ Камениатъ презъ 904 год. Иоанъ Камениатъ констатира вече една самостоятелна икономическа възможностъ на македонскитѣ българи: "Тѣ проявяватъ разлика на нуждитѣ имъ предмети още отъ старо време, толкозъ повече, че тѣ водятъ еднакъвъ животъ, но разни политически разисквания".

Тѣзи ценни за насъ сведения ни говорятъ твърде ясно за стопанскитѣ връзки, които сѫществували между населението съставляващо Солунски хинтерландъ и градъ Солунъ. Този градъ се явява като естествено и най-голѣмо дебуше на цѣла Македония. Той изпъква отъ друга страна като главно стоварище на всѣкакъвъ родъ Левантийски стоки, часть отъ които били нуждни за мѣстната консумация, а други за износъ на по-близки и далечни пазари. Това положение на Солунъ го издигнало още отъ самото начало на срѣднитѣ вѣкове като важенъ посрѣднически пунктъ на Левантската търговия. Като центъръ на международната търговия Солунъ е билъ посѣщаванъ непрекъснато отъ търговци отъ всички краища на Балканския полуостровъ, както и отъ чуждитѣ търговци.

Единъ твърде важенъ документъ ние знаеме, че на Солунския панаиръ, който ставалъ презъ месецъ октомври, въ деня на праздника Св. Димитрий - патрона на града - сѫ идвали търговци-чужденци отъ всички страни на Европа. На панаира сѫ се стичали търговци

отъ цѣлия Балкански полуостровъ,тукъ сж идвали гърци,българи,италиянци,испанци и французи.Гърцкитѣ търговци,вѣроятно отъ Тракия и Цариградъ, сж донасяли на гърба на своитѣ коне и магарета разни видове кожи и солени риби.Българитѣ и българитѣ отъ Македония сжщо сж донасяли да размѣнятъ продуктитѣ на тѣхния земедѣлски и скотовъденъ трудъ,като житни храни,добитъкъ,кожи,ленени платна,восъкъ,медъ и др. Солунъ въ X вѣкъ вече се явява като единъ първостепененъ пазаръ на българскитѣ стоки.

Хрониста Кининятъ описва така Солунъ въ X в. "Земята и морето приготвяни отначало принасяха богати и доброволно приготвени дарове. Улицитѣ бѣха винаги пълни отъ голѣми тълпи народъ,било мѣстни жители,било чужденци,така че по-лесно би било да се преброи морския пѣсъкъ,отколкото тѣлата на тия, които се занимаваха съ търговия;затова мнозина събраха съкровища отъ злато,сребро и скъпоценни камъни; и копринените дрѣхи,както и вълненитѣ се натрупваха;за другитѣ стоки като бакъръ,олово,калай и стъкло,съ които се подържа живота на другитѣ изкуства,излишно смѣтамъ да спомена,защото е толкова голѣмо тѣхното число,че отъ тѣхъ само би могълъ да се построи единъ новъ градъ".

Солунъ продължилъ бързото свое издигане през втората половина на X вѣкъ. Презъ тая епоха Солунъ наредъ съ Цариградъ продължава да бжде виденъ експортенъ центъръ за суровитѣ произведения на цѣла Македония. Солунъ е билъ първия градъ на Византия по отношение на духовнитѣ школи и училища. Солунъ е играелъ не малка роль въ строителната политика на първитѣ български християнски владѣтели.

"Цѣлия славянски свѣтъ,който е населявалъ Солунския хинтерландъ е познавалъ Солунъ твърде добре,като центъръ на търговията съ коприна. Солунъ се е славилъ още съ своето хубаво вино,розово масло,балсамени масла,разни бои,зеленчукътъ и риболовството е осигурявало поминъка на много жители. Като експортенъ градъ на храни Солунското пристанище е било много оживено отъ кораби и товарни лодки,съ помощьта на които хранитѣ били изнасяни за Цариградъ и Италия. Особено оживление на пристанището сж давали многобройнитѣ лодки на

македонскитѣ българи отъ околноститѣ на града".

Като центъръ на Венецияната търговия презъ XI и XII вѣкове се явява градъ Солунъ. Етническия съставъ на Солунъ се измѣнява,като се образува голѣма Латинска колония. Това говори Евстати Солунски. Къмъ края на XII вѣкъ Солунъ е билъ градъ пълненъ съ разнообразни скъпоценни стоки и богатството на жителитѣ му изтъквали ясно предъ очитѣ на чужденцитѣ. Имало много италиянски,еврейски и германски колонии.

1204 година Солунъ билъ въ рѫцетѣ на норманитѣ.

Въ XIII вѣкъ Солунъ падна въ рѫцетѣ на Венецияните търговци,тогава Солунъ става експортно пристанище предимно на житни храни за Венеция и цѣла Италия.

XIV вѣкъ е донесълъ единъ временен ударъ на Македонската самостоятелна търговия но все пакъ Demetrius Cidones описва така градъ Солунъ: " Пазаръ,който приема отъ цѣлата земя и заставя тѣзи,които идватъ да се удивляватъ.Все едно значи да живѣешъ въ тоя градъ и да си въ другитѣ градове".

СОЛУНЪ ВЪ XVIII ВѢКЪ.

Солунъ е единъ отъ важнитѣ пристанища на Леванта - обхваща цѣлия източенъ басеинъ на средиземно море,съ европейския,азиятския и африканския му хинтерландъ. Тогава Македония е била единъ важенъ пазаръ за европейската търговия на изтокъ. Солунъ презъ XVIII вѣкъ вече получава една нова търговска физиономия,защото става вече права колония за западно-европейската търговия.

II Д Ѣ Л Ъ

СОЛУНЪ КАТО РЕВОЛЮЦИОНЕНЪ ЦЕНТЪРЪ НА МАКЕДОНИЯ.

Македония въ всички времена се е вълнувала отъ бунтове. Различнитѣ населения,живущи въ нея, не търпятъ никакво иго. Господарьтъ,който се настанява тамъ,не може действително да установи владичеството. Той засѣда по полянитѣ и е принуденъ да предостави на планинскитѣ й жители тѣхната дива независимость. Всичкото му усилие е това,да обгради родоветѣ въ тѣхнитѣ долини,да ги затвори въ кордони отъ войска,за да и попречи да се съеди-

нятъ и действуватъ заедно. Отъ Римския периодъ насамъ Формулата на всѣко управление надъ долинитѣ на Бистрица,Вардаръ и Струма е била да раздѣля,за да владѣе.

Гърцкото духовенство беше постигнало въ тѣзи хаотични страни едно привидно единство. То предприе да погърци всички македонци,били тѣ българи,власи или ромжни.

Чрезъ училището,чрезъ черквата то искаше да заличи всички народностни различия,унищожавайки книгитѣ,които напомняха на инороднитѣ населения тѣхното славно или страдално мжнало и повтаряйки,че самоония,които възприематъ елинизъма,иматъ право да се считатъ като хора.

Опитътъ наистина не беше лишенъ отъ насилие,но агентитѣ които поели грижата да го прокарватъ,нѣмаха сръчность и не бѣха способни на себеотрицание. Вишитѣ духовни сановници се отнасяха съ презрение къмъ своето паство;нишето духовенство невежествено и алчно,мислеше само какъ да насити непосредственитѣ си нужди и реакцията настжпи.

Българското възраждане се прояви изпърво чрезъ борбата противъ гърцката черква / 1840-1870/.Гърцинитѣ сж изненадани въ началото на исканията на славя- 1861 год. Йосифъ Соколски назначенъ епископъ на униятската българска черква въ Солунъ изчезва таинствено. 1870 год.българитѣ вече самостоятелно сжществуватъ,защото иматъ самостоятелна българска черква.

Въ всички Македонски градове,особено въ Солунъ просвѣтенитѣ и образованитѣ останали въ страната си разказватъ за страданията на своитѣ близки,осждени на неблагодатния и опасенъ трудъ върху ралото. Тѣхното собствено злощастие се прибавя къмъ страданията на селянитѣ на бащитѣ и братята имъ. Тѣ си сподѣлятъ всичко що сж видѣли въ село,негодуватъ и се ядосватъ. Тѣхната скромна катедра въ гимназиитѣ,тѣхнитѣ сухи аптекарски и лѣкарски занятия не доставятъ достатъчна пища за тѣхната нужда да действуватъ. Тѣ горятъ отъ желание да се посветятъ на нѣкакво благородно и справедливо дѣло, на нѣкоя велика идеална цель. А каква по-справедли ва и по благородна кауза,какъвъ по-хубавъ идеалъ отъ този да освободимъ цѣлъ единъ народъ,който пѣшка отъ столѣтия насамъ въ веригитѣ на трайното

религиозно,икономическо и политическо робство.

Въ Солунъ 1890 година изниква единъ революционенъ комитетъ благодарение на инициативата на Гоце Дѣлчевъ,Петъръ Ивановъ отъ Кукушъ и Даме Груевъ отъ Битоля. Тѣзи съзаклятници искаха да добиятъ автономията на Македония. Тази организация въ Солунъ се впрегна решително на работа. Солунъ бѣше центърътъ кѫдето се получаваха постоянни съобщения, които го държеха въ течение на всичко,въ Солунъ се изработиха общи планове и тамъ бѣше пунктътъ на заповѣдитѣ.Солунъ има голѣмо историческо значение въ времето на възстанието въ 1903 год. На 28 априлъ единъ отъ атентаторитѣ подпали парахода Гвадалкеиворъ на тръгване отъ пристанището. На другия день развалиха канализацията по газовото осветление и всички улици потъватъ отъ мракъ. Отоманската банка, турската поща и три кафенета едновременно сѫ дигнати въ въздуха съ динамитъ. Отоманската банка се срутва върху Германския клубъ дето се убиватъ мнозина швейцарци,австрийци и германци,между които е билъ и управляющия не Германското консулство.Дъждътъ отъ малки бомби изпочупва Германското училище. Войската която иска да залови революционеритѣ,бѣ обкръжена отъ други атентатори съ бомби въ ръка. Нощьта бѣ адска. Полицията,жандармерията и войската се впуска въ жестоки изстъпления. Труповетѣ на българитѣ се умножаваха.

Солунъ така става центъръ на реформитѣ.Цивилни агенти,чуждестранни офицери,кореспонденти на всички голѣми вестници по свѣта придаватъ на града една съвършено нова гледка. Сега човѣкъ не сънмира вече въ малкото турско пристанище,тъжно и мъртво, треперящи предъ алчната и тиранията власть. Сега има по-голѣмо оживление,повече жизнерадость,повече отворени и усмихнати лица. Диша се съ отворени гърди животворниятъ въздухъ на свободата.

Солунъ отъ борбитѣ изпитва последствията отъ плачевното положение на неговия хинтерландъ. Пазарътъ му става нервозенъ,несигуренъ,хаотиченъ.Тамъ се говори за бунтове и убийства и хората живѣятъ постоянно въ страхъ отъ смущения,които ще унищожатъ всѣки кредитъ,всѣкакъвъ икономически животъ.

СОЛУНЪ ВЪ СВОЯТА НАЦИОНАЛНА БОРБА ВЪ 1913 г.

"Падането на Костуръ и Леринъ подъ гръцко робство е историческо. Населението отъ всичкитѣ села тамъ беше изваждано въ полунощь въ горитѣ,бито затова защото не искаше да подпише сервираната молба отъ гръцкия владика,че признава патриаршията. Било е въ села,кждето учителитѣ,духовницитѣ и всички по-събудени българи и селяни подписаха,но пакъ всичкитѣ бѣха изпращани вързани подъ камшикъ въ Солунскитѣ затвори,а следъ това тѣ бѣха като затворници изпратени изъ гръцкитѣ острови. Много отъ тѣхъ,които не можаха да изтърпятъ тормоза и тежкото пжтуване,а такива бѣха съ стотици - бѣха хвърлени въ морето. Много отъ интелегенцията бѣше избита и погребана въ единъ гробъ предъ очитѣ на майкитѣ и бащитѣ си. Много крайца бѣха преобърнати отъ рай въ адъ и пепель. Цѣлото Леринско стана пуста пустиня. Първиятъ воененъ сигналъ е даденъ отъ Сжботско. Българскитѣ войници по изпреварен начинъ бѣха обсадени и така нѣколко дена останаха безъ храна и вода. Падналитѣ ранени български войници тайно бѣха донесени отъ гръцкитѣ войници въ солунскитѣ болници и тамъ ги отровиха,а нѣкои живи погребаха. Следъ това почна сжщата сждба и съ нашето население,което изпълни гръцкитѣ затвори,което жи-во погребваха и хвърляха въ морето. Дойде и страшната екзекуция въ Енидже-Вардаръ,Емборско и Солунъ.

Солунското население често виждаше редици отъ нещастници,навързани въ вериги;млади,стари,деца, жени,мжже,граждани,селени,свещеници,учители,лѣкари - много отъ тѣхъ бѣха оковани въ желѣза.Всичкитѣ бѣха дейци. Всичкитѣ бѣха българи,мирни граждани,отнети отъ занаята и търговията. Всички бѣха селяни,грабнати отъ ралото и оковани въ желѣзо. Какво беше положението на българина? - Той не смѣше да отиде на нивата си,да отвори магазина си,да изходи изъ града - да продава своитѣ земедѣлски произведения.Българскитѣ черкви затвориха,защото караха насила народа да ходи въ гръцкитѣ черкви. Кжде сж представителитѣ на великитѣ сили да защитятъ основнитѣ човѣшки политически и вѣрски права на българитѣ отъ гръцкия прикладъ?".

"Дойде редъ и на Солунъ. Всички български кжщи черкви,пансиони,училища бѣха обискирани и всичкитѣ мжже хвърлени по затворитѣ,защото минаваха като

комитаджии. Затворитѣ бѣха пълни още - съ жени, старци,деца,ученици и ученички. Защо бѣха мжчени? Защото гърцитѣ искаха да събератъ всичкото хладно и огнестрѣлно оржжие,за да проявятъ своята варварщина и да манифестиратъ своятъ нечуванъ вандализъмъ. Гръцката власть пълнеше съ оржжие всички гръцки кжщи,а отъ българскитѣ събираше и последното ножче. Такова положение владѣеше по всички околни градове,кждето витаеше българския духъ. Печатницитѣ затвориха,вестницитѣ спрѣха,както въ Солунъ,така и онѣзи отъ България. Забрани се на населението да говори български. Българскиятъ народъ пълнеше само затворитѣ и островитѣ за заточение.Българскитѣ свещеници,учители и чиновници бѣха преследвани и подложени на тормозъ. Чиновницитѣ,вѣрни на своя дългъ,останаха до край,но затуй,мнозина отъ тѣхъ намѣриха дъното на морето: като касиера на банката Неболиевъ,инкасатора Янковъ и 10 пощенски чиновници,а мнозина преждевременно влѣзоха въ гроба: като началника на Телегр.пощ.станция - Димитъръ Христовъ и въ най-тежки мжки умрѣ и секретаря на българската митрополия въ Солунъ - Батанджиевъ,хвърленъ въ морето отъ парахода"Марета Рали". Много отъ тѣхъ следъ тежки мжки и изтезания отъ Трикери се върнаха въ България - сѣнки и скелети".

ВАРТОЛОМЕЙСКАТА НОЩЬ ВЪ СОЛУНЪ.

Нощьта на 17 юний е истинската Вартоломейска нощь падъ българския народъ въ Солунъ. Вандализъмътъ и варварщината на гърцитѣ е едно вѣчно,позорно петно въ човѣшката история,защото подлиятъ страхъ,който го дава е много тежъкъ и незапомненъ въ историята на человѣчеството. Нощьта настжпи. Това бѣше зловѣща нощь. Картината на мрачния Солунъ ставаше по-мрачна и по-страшна. Изведнажъ затъмнѣ. Никѣде свѣтлинка. Солунъ,съ хилядно население изведнъжъ стана пустъ,мъртавъ. Всичко спѣше въ летаргиченъ сънъ.

По заповѣдь на гръцкия генералъ Каламарисъ, се докарваха полскитѣ и планински орждия и поставяха предъ Беазъ-куле,Еди-куле,площадитѣ и главнитѣ улици. Следъ малко по върховна заповѣдь се откри и канонадата. Зданията се рушатъ едно следъ друго. Трѣскатъ картечници,бомби и куршумитѣ убиватъ беззащитното българско население.Но българскиятъ

народъ не губеше духътъ си,живѣше съ идеала на българския народъ - имаше вѣра въ своето спасение. Българскиятъ войникъ бѣше патриотъ и юнакъ. Гранатитѣ,картечницитѣ не го плашеха.Борбата бѣше ужасна,жестока,защото картечницитѣ и бомбитѣ бѣха въ безспирно действие. Адскиятъ огънь бѣше страшенъ. Нощь идваше. Народътъ ридаеше на прозорцитѣ за варварщината на гръцкиятъ подълъ народъ. Картината бѣше ужасна презъ глухата нощь.Сутриньта бѣше спокойна.Къмъ обѣдъ се узна за Вартоломейската нощь. Солунъ цѣлиятъ се затрѣсе. Орхдията непрестанно гърмѣха и вършеха своята опустошителна работа. Гранатитѣ разрушиха всички хубави сгради, които служеха за помѣщения на българската войска и народъ. Въздухътъ бѣше наситенъ съ задушливи газове и много отъ населението и войницитѣ намѣриха своята страшна смърть. Виждаха се остатъци отъ тѣла: глави,ръце,крака,очи,уши - хвърлени отъ гранатитѣ по дворищата,улицитѣ,площадитѣ.Историята на человѣчеството не е отбелѣзвала подобна кървава и страховита нощь за да унищожатъ шепата храбри български войници - цѣлото българско население за да отбранятъ своята варварщина и вандализъмъ. Заранъта се узна,че гарата "Тоиксионъ" била окупирана отъ гръцкитѣ войници,които убиха десеть български войника,съпротивляващи се на гръцкото завладяване. Следъ обѣдъ електрическитѣ трамваи прекъснаха циркулацията си. Задвижиха се критски патраули. Градътъ бѣше обвитъ въ мъртва тишина. По всички кхтове на улицитѣ имаше войници съ байонети и топове.Всички мостове бѣха окупирани. Генералъ Хесапчиевъ напустна Солунъ преди обѣдъ. Българското консулство бѣше окупирано отъ гръцки войници.Чиновницитѣ стояха спокойни. Битката бѣ започнала.Всички български постови стражари бѣха най-звѣрски избити. Солунъ имаше отъ 900 до 1000 български войници. Тѣ квартируваха въ кхщитѣ разположени по разнитѣ части на града;като въ Св.София,Хамидие,въ града и въ Кампание. Никой не предполагаше,че българската армия ще предаде орхжието си безъ да се бие.Борбата почна отъ ул.Вардарска,близо до Грандъ хотелъ. Тамъ се намираше единъ дѣлъ отъ българска войска и сражението почна,следъ като при пощата избиха четири стражара;въ банката - всички 12 души,въ джамията и св.София - 21 войника,а въ щаба на българската войска около 35 войника,следъ като убиха Василия Илиева,двама подофицери и г-ца Мара Михаилова.

студентка отъ руския университетъ и др.

Борбата въ Вардарския кварталъ почва въ 5 ч. сл.обѣдъ. Защитницитѣ стрѣляха отъ покривитѣ,презъ прозорцитѣ хвърляха бомби.Хиляди гърмежи се чуха. Паниката бѣше ужасна. Тя обхвана цѣлото население. Улицитѣ запустѣха. Всички се изпокриха изъ кѫщитѣ. Тогава нѣколко кѫщи съ български войници въ булевардъ Хамидие бѣха поканени да се предадатъ.Тѣ не се предадоха.Сражението бѣше дълго.Отъ височинитѣ на Беазъ куле огънътъ на гръцкитѣ картечници разкъртяваше фасадитѣ на българскитѣ кѫщи. Но когато гърцитѣ се впустнаха да превзематъ зданията,бивaха покосявани отъ българскитѣ картечници,отъ пукането на бомбитѣ и пушечнитѣ гърмежи.Въ 8 часътъ бѣше забранено да се излиза по улицитѣ. Най-сетне докараха и артилерия.Гранатитѣ не закъснѣха да превърнатъ зданията въ развалини,средъ които българитѣ продължаваха да се защитяватъ до последно издихание. Дойде нощьта,спокойна и звездна.Дълго средъ нощь се чуваше кавалерията,артилерията,бомбитѣ - това бѣше увертюрата на Балканската война.Въ сѫщанощь въ мѫжкия пансионъ бѣха убили гърцитѣ 8 войника,въ мѫжката гимназия 4 войника.Мѫжката гимназия бѣ останала сама,безъ никаква защита. Следъ напускане на директора Бѣлаевъ,следъ заминаването и на Бомболовъ отъ Прилѣпъ,остана да пази гимназията като замѣстникъ-директоръ - Юлиянъ Шумлянски.Следъ убийството на българскитѣ стражари,гърцката войска вдигна, оплячка по най-грабежнически начинъ всичкитѣ кабинети,като: географския,историческия,физическия,минеороложкия и ботаническия,бѣ отнетъ и цѣлия канцеларски мобилъ.Всичкитѣ тѣзи нѣща ги натовариха и отнесоха на гръцкитѣ параходи.Следъ това сѫщия и частния зооложки кабинетъ на Шумлянски,взеха 1500 препарирани животни,600 кутий отъ инсекти, разни стъклени шкафове,маси,инструменти и така,уничожиха частниятъ кабинетъ на Шумлянски,който струваше надъ 500.000.лева.

Сѫщиятъ день,ефрейторътъ Иванъ Николовъ бѣше намушканъ и убитъ отъ гръцкитѣ щикове,бранейки българската просвѣтна институция.Презъ борбата въ гимназията убиха 16 ученика,5 служители.Въ девическия пансионъ убиха двама войника и задигнаха около 10 ученички. Убиха 8 войника предъ училището Св.Кирилъ и Методи.Предъ митрополията убиха 4 войника.Предъ българската поща 11. Въ турската болница"Кроасанъ Ружъ" бѣха убити 20 войника - болни и ранени и 15

изхвърлени отъ болницата и наблъскани въ една изба, кждето гладни, ругани, ритани, плювани, като едни измрѣха отъ мжка, а другитѣ избиха.

Трѣбва ли да опишемъ културния и политически животъ преди войната на Солунъ, трѣбва ли да опишемъ икономическия и социаленъ животъ на схщия? Не! Това не е наша задача, но ние искаме да дадемъ картината на гръцкия вандализъмъ и дейностьта на македонскитѣ, българскитѣ национални дейци презъ времето на Вьртоломеевата нощь въ Солунъ. Азъ като една отъ преживѣлитѣ дейци, искамъ да осветля картината на тая страшна нощь, да допълня или изправя разни исторически версии за тоя случай.

Преди да влезатъ българскитѣ войски, турцитѣ и гърцитѣ подушиха това и изпозатвориха всичкитѣ по-видни българи отъ Солунъ, Енидже-Вардаръ, Гевгели, Дойранъ и околитѣ и при това положение, Юлиянъ Шумлянски, служащъ като телеграфна агенция на българското правителство образува ТАЙНА ЖЕНСКА И МЖЖКА ПОЛИЦИЯ.

При настхпването на българскитѣ войски къмъ Солунъ, всичкитѣ затвори бѣха напълнени съ българи отъ цѣла Македония. За да бждатъ затворени всички българи, виновна е турската висша политика. Преди обявяването на войната, неуморимитѣ национални дейци Шумлянска и Шумлянски образували тайна женска и мжжка полиция, която е имала за задача зорко да следи какъ и кждe водятъ арестуванитѣ българи по гръцкитѣ зандани. Живи свидетели-членове на тайната полиция, която е спасила стотици български граждани и войници въ Солунъ и околията сх: г-жа Божия Араплиева, родена отъ гр. Кукушъ. Тая жена съ своята външность, съ своята редка хобость и съ красотата си е могла да има достхпъ навсѣкжде и предъ всѣкого. Госпожа Марионка Иванова и Анастасия Христова, родени въ Дебъръ и десеть жени отъ Дойранъ и Кукушъ сх съставлявали тая женска тайна полиция. Юлиянъ Шумлянски бѣше инспиратора, филантропа, акредитора и поддържникъ на тази цѣлокупнта, родолюбива тайна полиция въ Солунъ.

КЖЩАТА И ДЕЙНОСТЬТА НА Г-ЖА и Г-НЪ ШУМЛЯНСКИ ЗА МАКЕДОНСКИТѢ БЪЛГАРИ ВЪ СОЛУНЪ.

Кжщата на фамилията Шумлянски бѣше прибежище на българскиятъ народъ, както на легалния, така схщо и на нелегалния - отъ Македония и България.

Тя е била скривалище на свѣтската и духовна власть на българския народъ въ Солунъ,защото сѫщата използвала привилегиитѣ на чуждото поданство. Тя е била скривалището на архивата,кореспонденцията, библиотеката и на разни документи на владицитѣ, като: Аксентия,Евлогия и Дионисия.Домътъ на Шумлянски бѣше прибивалище на революционеритѣ,тамъ сѫ се крили четницитѣ и цѣлия български народъ намиралъ спасение отъ гръцкия прикладъ и вандализъмъ и сѫщия е покровителствувалъ хората,които сѫ работили за македонското дѣло. Сѫщиятъ домъ се охранявалъ силно отъ гръцки войници и жандарми и тайни агенти. Тази кѫща прибирала българитѣ отъ Македония,които сѫ бивали плячкосвани и които сѫ страдали отъ гръцката злодейска и вандалска рѫка. За непрекъснатото помагане,интервенцитѣ които е вършилъ Юлиянъ Шумлянски,всѣки 15-ти день бѣше хвърлянъ въ гръцкитѣ затвори,но го спасявало чуждестранното му поданство. Националната деятелность на г-жа и г-нъ Шумлянски бѣше голѣма и неописуема.Само единъ епизодъ отъ тѣхната борческа история ще ни даде ясната картина на тѣхния националенъ животъ и тѣхната самопожертвуваность. По нареждане на Екзархъ Иосифъ,относно изпратеното отъ него до Шумлянски писмо,съ съдържание,да помогне чрезъ приятелитѣ и консулитѣ въ гр.Солунъ морално и материално на всички свещеници и архимандрити,които се намираха въ гръцкитѣ затвори. Архимандритъ Евлоги повѣрилъ всички ценни книжа и документи,библиотеката и архивата на митрополията на съхранение у г-нъ Шумлянски.Като научила гръцката власть,че всички ценни книжа и архивата на митрополията бѣше дадена отъ Евлоги на съхранение въ домътъ на Шумлянски,веднага по единъ вандалски начинъ запаля отъ основи кѫщата, която изгаря до основи и остава само прахътъ и пепелта. Г-жа Захрия Шумлянска е помагала материално чрезъ своя мѫжъ. Освободила стотици български затворници,лежащи въ гръцкитѣ и турски затвори,благодарение приятелството на Нусрета,преводчикъ при руското консулство.

За нейната национално-културна деятелность ще се занимаемъ,когато ще изложимъ въ специална брошура самата борба,паниката,която сѫ преживѣли българитѣ на 17 юний 1913 г.въ Солунъ.

БЪЛГАРСКАТА БОЛНИЦА"ЧЕРВЕНЪ КРЪСТЪ".

Въ време на войната имаше нужда отъ една болница,за раненитѣ,които донасяха отъ разни краища.Въ това време се образува единъ комитетъ,въ който влизаха като членове: Шавкуловъ,Кондовъ и Николовъ.Отъ женитѣ - Захария Шумлянска,Кондова, Момчева,Д-ръ Иванѣва и мн.други членки отъ дружеството.Взехме турската болница"Хамидие"и комитета събра всичкитѣ потрѣбни нѣща за една болница и я нареди.За началникъ на тази болница бѣше поставенъ Д-ръ П.Лазаровъ,а лѣкари: Д-ръ Недѣлевъ,Д-ръ Тончевъ и още 12 други лѣкари - доброволно служащи, безъ заплата.Всичкитѣ членки на дружеството"Вѣра, Нада и Любовь" и много гражданки станаха сестри-самарянки. Учителътъ К.Николовъ - днесъ чиновникъ въ Мак.банка бѣше домакинъ на болницата.Съветътъ реши да даде едно окржжно въ видъ на апелъ къмъ цѣла Македония да помогнатъ въ тази християнска акция,като изпратятъ нѣща,като:долни дрѣхи,чаршафи,възглавници,ризи,чорапи и пр.Този апелъ успѣ. Пристигаха пълни сандъци съ подаръци всѣки день отъ Солунъ и околнитѣ градове на Македония.Г-жа Шумлянска се бѣше предала всецѣло въ услуга на болницата и болнитѣ.Тя напустна своя домъ и глухонѣмия си синъ и своя мжжъ,да помогне на българскитѣ ранени и да спаси войницитѣ въ последнитѣ минути на тѣхния животъ.Българската болница"Червенъ кръстъ"бѣше обстрѣлвана съ картечници и орждия отъ караулитѣ на гръцкитѣ войски.Веднага избиха 6 войника и охраната на болницата. Следъ туй генералъ Лазаровъ отиде при гръцкиятъ генераленъ щабъ и молѣше да се изправятъ нарушенитѣ правила на Женевската конференция,да престанатъ да вършатъ злодейства надъ невиннитѣ болни,които лежатъ въ болницата"Червенъ кръстъ". Управителниятъ съветъ чакаше завръщането на генералъ Лазаровъ заедно съ свитата си отъ гръцкия генер.щабъ,но вмѣсто да престанатъ убийствата,той и цѣлата пратена комисия бѣ изпратена на заточение въ о-въ"Нафплионъ".

Следъ като убиха 50 войника,отборъ млади и интелегентни хора,следъ като гърцитѣ почнаха да хвърлятъ бомби,цѣлиятъ персоналъ отъ болницата натикаха изъ избитѣ,убиха всички болни по най-мизеренъ начинъ по леглата си.Така цѣлиятъ персоналъ отъ

болницата,заедно съ сестритѣ-самарянки,критянитѣ-жандарми закараха на параходитѣ. Азъ и сестрата Елена Трендафилова изнѣсохме бѣли чершафи подъ знакъ,че желаемъ да се предадемъ,хванаха ме и като най-опасната за тѣхъ,ме биха и оставиха въ самото караулно помещение,обаче глухо-нѣмото ми дете следѣше всичко това,отишло та казало на баща си и непосредствено пристигнаха австрийскиятъ и руски консули и,по тѣхно настояване бѣхъ поставена подъ домашенъ арестъ.Обаче,официялната власть блокира квартала съ цель да заловятъ Шумлянски.Следъ упорита съпротива,се предава и вързанъ биде откаранъ на заточение въ Африка.Подиръ три дена арестуватъ и г-жа Шумлянска,подъ предлогъ че я вика мжжътъ й.Закарватъ я на заточение въ о-въ Млади - до Александрия.

Следъ три и половина годишно заточение въ Африка,Опманъ паша,по причина на болесть освободи Шумлянски,а той отъ своя страна поиска освобождението на жена си. Освобождаватъ и нея,като въ Александрия,Американскиятъ консулъ ги снабдява съ паспорти и разноски за възвръщането имъ. Презъ Драма тѣ се връщатъ въ София. Тукъ биватъ настанени въ Климентинската болница.Вследствие мжкитѣ и непоносимитѣ изтезания Шумлянски почина въ София,а неговиятъ синъ остава глухо-нѣмъ.

На 18 юний бѣха натоварени на параходитѣ "Мариета Рали" и "Екатерина"всичкитѣ военни и граждански лица.Въ парахода"Мариета Рали" бѣше докаранъ солунскиятъ български архимандритъ Евлоги,заедно съ всички български свещеници и учители. Архим.Евлоги,заедно съ трима свещеника останаха временно на палабута,а учителитѣ бѣха натикани въ най-долния етажъ на хамбаритѣ при вжглищата и близо до машинитѣ,кждето се развиваше силна топлина отъ котлитѣ,че и най-здравата човѣшка натура не бѣше въ състояние повече отъ единъ часъ да издържи.Модерната инквизиция накара да измрѣ половината отъ българскитѣ чиновници. Архим.Евлоги бѣше излъганъ въ своитѣ илюзии и въ очакването да го спасятъ - бѣ хвърленъ на 19 юний отъ безмилостна гръцка ржка въ морскитѣ дълбини, за да остане вѣчно съ секретаря Батанджиевъ въ паството си,като понесе до последната минута адскитѣ мжки,теглила и нещастия.

МИТИНГИ НА БЪЛГАРИТѢ ВЪ СОЛУНЪ.

Следъ като експедираха стотици видни българи и следъ като измиха касапницата въ Солунъ отъ пролѣтата българска кръвь;следъ като закопаха стотици отъ българскиятъ народъ,веднага дипломатическия хоръ въ Солунъ подтикнаха Шумлянски да направятъ два митинга отъ женитѣ,които останаха въ града,да търсятъ своитѣ мѫже.Понеже Шумлянска бѣше арестувана,тайната полиция,образувана отъ сѫщата събра децата,женитѣ,старцитѣ,голи и боси предъ Керимъ Ефенди и образуваха голѣмъ митингъ предъ квартирата на Хасапчиевъ - сега настоящата на Венезелосъ. По това време дойде Венезелосъ и стотицитѣ жени образуваха голѣма трибуна предъ автомобила на Венезелосъ и съ плачъ и ридания търсѣха отъ него мѫжетѣ си. На трибуната говориха покойната Матова и Баба Султана на Хаджи Иованъ Весовъ. На гръцки узикъ тѣ описаха страшната картина и мизерното положение на женитѣ,децата и арестуванитѣ имъ мѫже. Молѣха да пустнатъ мѫжетѣ имъ отъ заточение. Вториятъ митингъ бѣше направенъ предъ правителството.Сѫщиятъ бѣ докладванъ на Венизелосъ. Всичкитѣ консули бѣха живи свидетели на мѫкитѣ и терзанията на българския народъ отъ гръцката власть въ Солунъ. Всички мѫки,страдания,обезчестявания, убийства,цѣлия вандализъмъ на гръцката власть бѣше описана въ книжката на Карнеги. Въ анкетната комисия,която бѣше назначена отъ Карнегиевия институтъ,влизаше и Юлиянъ Шумлянски.Като живъ свидетель на тия мѫки и изстѫпления той даде голѣми и изчерпателни сведения на тая анкетна комисия.

ДНЕШНИЯ СОЛУНЪ.

Следъ европейската война гръцкото правителство въ Солунъ основа две свободни зони тъй наречени La sone librz yougoslaye e sone libre grzque

Югославянската зона се намира близо до Бешчинаръ и заема около 8.000 м.пространство. Гръцката държава не дава достатъчно благоприятни условия за да се развива свободно Солунската зона на сърбитѣ.Конвенцията за тази сръбска зона въ Солунъ предвижда контрола надъ сърбската всѣкаква деятелность въ крѫга на свободната солунска зона. Но макаръ да е въ такъвъ режимъ сърбската зона,

гърцитѣ направиха своя свободна зона,която обхваща почти цѣлото крайбрежие отъ търга на свободата /едновремешното кафене НОНЬО/.Гърцката свободна зона има въ своя районъ около 500-600 антрепота,що показва,че иска цѣлата търговия на вноса и износа тѣ да я иматъ и зотова почти 90% отъ разстоваренитѣ или натоваренитѣ стоки чрезъ солунското пристанище минаватъ чрезъ гръцката свободна зона.

Солунското пристанище бѣ едно отъ най-цвѣтущитѣ до Балканската война,днесъ е сведено на нула и служи само на нѣколко градове отъ Македония,които сж останали подъ гърцко управление.Днесъ и Сърбия не си служи съ Солунъ,вече тя почти цѣлия своя износъ е ориентирала чрезъ своитѣ пристанища на Адриатическо море.

За да подчертаеме,че действително Солунското пристанище е мъртво,че не само европейското население понася тежкитѣ последици отъ стопанската криза, сега се забелѣзва голѣма загриженость и между гръцкото население на града и солунскитѣ гѣрци започватъ вече да надаватъ викове за тежкото положение на града и да търсятъ изходъ отъ него.

Този месецъ председателтъ на управителното тѣло на търговския съюзъ и общинския съветникъ Г-нъ Стаматисъ на градъ Солунъ даде следнитѣ изявления предъ Солунския вестникъ "La Yolonté "Че най-голѣмата причина на стопанския ударъ на Солунъ трѣбва да се търси въ крайно централизаторската система на гръцката държава.Гърцкия общественикъ смѣло заяви" за всичко ние зависимъ отъ Атина,а изглежда да столицата обича повече себе си отколкото насъ.Всичко е запазено за Пирея и нищо или нищо почти за Солунъ".

Тоя гърцки политически мжжъ сравнява Пирея съ мустацитѣ на Мохамеда,предъ които трѣбвало всички да се поклонятъ.А спасението на Македония и на Солунъ каза той е само въ децентрализацията.

Губернаторството на Македония,продължава той едвамъ може да се сравни съ единъ първокласенъ на страната. То не служи даже като каналъ между мѣстнитѣ и централнитѣ власти.Време е щото Губернатората,които иматъ отдѣлнитѣ министри и цѣлото правителство въ Атина. Само така,както налагатъ интереситѣ на Македония,губернатора като последна инстанция,ще може да решава всички мѣстни въпроси.

Стаматисъ отива още по-далече въ своитѣ проекти. Той казва,че трѣбва да се създаде единъ върховенъ съветъ при губернаторството въ Солунъ за да ржководи парламентарно Македония. Тоя съвещателенъ върховенъ съветъ ще трѣбва да се образува отъ представителитѣ на всички градски и селски общини Македония,на търговскитѣ,индустриялнитѣ и професионални организации,както и на чиновницитѣ и работническитѣ дружества. Тоя върховенъ съветъ ще трѣбва да се събира редовно подъ председателството на губернатора за да разисква и решава по всички въпроси,които интересуватъ Македония.

Очевидно е,че тоя върховенъ съветъ ще трѣбва да стане едно ефективно управително тѣло на Македония.Последната трѣбва да се ползува съ пълна децентрализация и да има свой мѣстенъ парламентъ,който единственъ би далъ отлични резултати на страната.

Стаматисъ предлага въ изявленията си да се свика единъ конгресъ на всички търговски и професионални организации за да разискватъ въпроса досежно срѣдствата съ помощьта на които би могло да се отърве Македония отъ Гърцката столица.

Тия изявления на видния общественикъ Г.Стаматисъ предизвикаха оживени коментарии въ всички политически срѣди въ Солунъ и особено въ кржговетѣ на Македонския съюзъ,който бѣ основанъ като чисто македонска партия.

Маргаропулусъ като членъ на Македонския съюзъ, чиято цель е именно децентрализацията на нова Гърция привлече вниманието на всички македонци - стари и млади - върху тоя въпросъ,който е въпросъ на животъ или смъртъ". Споредъ него абсолютно необходимо е,щото всички македонци да разбератъ нуждата отъ децентрализация. При първия случай какъвто би се представилъ съ предстоящитѣ избори,да се поиска отъ политическитѣ партии на страната да дадътъ тържествено обещание,че ще бжде приложена децентрализацията. Партиитѣ трѣбва да дадътъ увѣрения,че децентрализацията ще бжде приложена въ най-скоро време иначе Македонския народъ не ще имъ даде подкрепата си. Безъ децентрализация Македония е осждена на смъртъ.

Маргаропулусъ по нататъкъ изявява и нуждно е, щото моитѣ съграждани,които отъ двадесеть и две години се чувствуватъ като васали на Атина да разбератъ,че само при единъ истински режимъ на децентрали-

зация,ние ще можемъ да вкусимъ отъ сладкия плодъ на нашето освобождение.Нашия край и особено нашия градъ Солунъ,който поради привилигированото си положение,е едно средище на между Балканскитѣ съобщения.Ще стане центърътъ на непрекъснато движение.Безработнитѣ граждани ще си намѣрятъ работа, индустриялцитѣ да напредватъ и търговцитѣ да преуспѣватъ. Македонския съюзъ работи отдавна въ това направление. Неговитѣ привърженици възлизатъ на хиляди. Тѣ искатъ "Македония на македонцитѣ"нека има вѣра въ тоя девизъ и нека работимъ за неговото осжществяване,ако наистина искаме да бѫдемъ щастливи и да се ползуваме отъ плода на нашето освобождение,за което толкова много се борихме".

Очевидно това движение едва би дало очакванитѣ резултати за съвземането на Солунъ,безъ да се прибегне на първо време до корегирането на стопанскитѣ граници,а по-късно и на политическитѣ граници на Македония съ съседнитѣ държави Югославия и България.

Македония,която представлява една цѣлостна стопанска единица трѣбва да бѫде възстановена въ естественитѣ си граници и като балканска независима държава съ свободенъ и демократиченъ режимъ.

ЗНАЧЕНИЕТО И РОЛЯТА НА ГРАДЪ СОЛУНЪ ЗА МАКЕДОНИЯ.

Значението на Солунъ е велико за българския македонски народъ. Македония безъ Солунъ - значи трупъ безъ глава. Той представлява дробоветѣ на нашата икономическа и културна борба на Българското икономическо-политическо дѣло. Тамъ сияеше българщината.Тамъ бѣше огнището на националната борба. Солунъ представлява за Българския македонски народъ източникътъ на културата и цивилазацията.Той е родното мѣсто на апостолитѣ на българската култура и цивилизация - Кирила и Методия. Тамъ се роди азбуката и той е светото мѣсто на нашето културно и цивилизовано общество.Тамъ сѫ черпили знания всички учени македонски синове. Солунъ е изворътъ,кѫдето се черпило не само знанието,но и политиката и стопанството.Затова всичкитѣ македонски българи до единъ и подъ своитѣ тежки мѫки,изтезания и тормози не искаха да напустнатъ изворътъ,огнището на българската култура,цивилизация,политика и българскиятъ духъ. Живиятъ духъ на св.св.братя Кирила и Методия

освежаваше борбата за освобождението на нашия Солунъ,-центъра,столицата на Македония.Да се боримъ, както старитѣ така и младитѣ,докато въ жилитѣ ни циркулира последнята капка кръвь.Не ще оставимъ нашиятъ Солунъ и нашата чудно-хубава Македония да пъшка подъ тежкото икономическо-културно робство.

Солунъ е единственият естественъ центъръ на Македония и призванъ да върши своята роль,относително да бъде мостъ между Изтокъ и Западъ.

Солунъ е градътъ,който най-вече консумира произведенията на стопанска Македония.Той има извънредно щастливо съобщение съ всички краища и сега на Македония и така той не само е центърътъ на външната,но на вътрешната търговия на Балкана.

Населения Солунъ,отличното стопанско богатство лекитѣ съобщения Солунъ го направиха единъ отъ мостоветѣ на западната и източната търговия.

Солунъ е голѣмъ политически центъръ на западно европейскитѣ държави както въ военно,така и въ политическо положение. Градъ Солунъ е посредникъ на външната търговия на цѣла Македония,той играе голѣма роля и като транзитно пристанище и самъ е важенъ консумативенъ центъръ на стоки отъ вътрешностьта на Македония и отъ външъ.

Значението на Солунъ за насъ Македонцитѣ е твърде голѣмо съ огледъ къмъ цѣлия български народъ така и къмъ народно стопанскитѣ интереси на българитѣ въ Македония. При сегашнитѣ политически,стопански и социялни условия,македонцитѣ ще се боримъ Солунъ да не се гърчее. Македонското население нѣма да търпи политически влияния нито отъ гръцка или на нѣкоя балканска държава.

Македонски излазъ на Бѣло Море,който представлява една догма отъ нашата политическа и национална борба е да се боримъ да поставимъ Солунъ като жизненъ въпросъ за източникъ на Българската икономия и политика.

Македония трѣбва единъ пѫть за винаги да се ползува съ свободата си въ икономическото благосъстояние.

Географското положение,национално-икономическитѣ интереси диктуватъ за свободенъ и независимъ културенъ Македонски Солунъ на Балкана.

Солунъ е първо пристанище и най-хубавиятъ градъ на Македония и може да стане първо пристанище на балканския полуостровъ. Ние не сме случайни македонци,

които незнаятъ границитѣ на своето отечество.

Работеше се само да се отхвърли турското беззаконие и варварство. Говореше се за свободата на всички народи да би се дошло до пълна демокрация на политическата и икономическото движение на Солунския хинтерландъ. Махна се турското безвластие, безаконие и тѣхната варварщина, но новитѣ рицари на свободата се хванаха за гушата, разкърстиха съ кръвь и братство за интересъ, за власть и доминиумъ. Нова гърцка подлость унищожи основното право на человѣчеството ПОНЯТИЕТО ЧОВѢКЪ.

Протектира се понятието свобода на мисъльта робство. Унищожиха тъй приятни човѣшки и политически догми : Свобода, братство и еднаквость на френската революция. Гърцитѣ бѣха първитѣ които засегнаха и обърнаха историческата страница позната на человѣчеството Византизъмъ. Тогава мирнитѣ поданици и вѣрнитѣ почитатели на свободата търсеха отъ европейскитѣ народи: повръщане правото на индивида за сжществуване въ една социялна, политическа и икономическа единица. Но отговорътъ бѣше този, че гърцитѣ следъ тѣзи искрени желания на нейнитѣ вѣрни и лоялни поданици почнаха да упражняватъ своя вандаленъ режимъ по-тежъкъ отъ страшната испанска инквизиция. Рѣзаха живи меса, дѣлиха майка отъ синъ. палеха, убиваха, всичко това благодарение на психическия хаосъ и националнитѣ надежди на българина за свободата.

Такова е настоящето политическо и икономическо положение на градъ Солунъ. Днесъ Солунъ е въ безчовѣчно гръцко управление, кждето липсватъ елементарнитѣ свободи, кждето доминира икономическия гнетъ. Солунъ има днесъ картината на тежкия животъ. Недоволството е общо. Българи, гърци, евреи, всички чувствуватъ тая раздробеность, това тежко икономическо и политическо положение, че сжщото е на кулминационни, стопански и социялни прояви, които ще бждатъ облечени въ свободата, независимостьта и еднаквостьта.

Гърцитѣ съсредоточаватъ цѣлата икономическа и политическа дейность въ Атина и Пирея, смѣтайки Солунъ и македонскитѣ земи нейно владичество като колонии. Солунъ става поприще и лагеръ на военнитѣ и поличейскитѣ укрепления, само и само да погърчеятъ българскитѣ земи, да усилятъ безаконията,

насилията и ограбванията. Националната гръцка сила трѣбва да се етатизира,защото сѫщата не представлява голѣмъ интересъ на разнебитената и несигурната гърцка нация.

Солунъ ималъ,има и ще има голѣмо значение за българския народъ въ Македония.Солунъ е Македонска Мека и Медина. Въ тоя хубавъ градъ родиха се и израстнаха апостолитѣ на българската култура светитѣ братя Кирилъ и Методий,които дадоха писменость на българитѣ и на цѣлото славянство.Солунъ въ XIX вѣкъ става културенъ центъръ на македонскитѣ българи,въ него никнатъ основни български училища,пълни девически и мѫжки гимназии съ отлично уредени пансиони,въ които получаватъ своето възпитание и национално съзнание съ стотици младежи отъ всички краища на Македония и България.Солунъ даде генерации отъ културни и просвѣтни революционери и български обществени. Тия общественици съ своя идеализъмъ,национално съзнание и яка дисциплина,съ своята политическа способность и своя героизъмъ управляватъ братскитѣ държави:България и Сърбия отъ XIX вѣкъ до днеска.

Солунъ бѣше центърътъ на Македонската революционна организация,която даде достойни синове на Македония. Солунъ е диспониранъ да бѫде столицата на свободна Македония,която ще бѫде ключътъ на балканскитѣ народи. Солунъ трѣбва да изиграе своята роль за братско разбирателство и да бѫде факелътъ на мирътъ и спокойствието на Балкана.

Ние ще завършимъ нашата сказка съ думитѣ на многоуважаемия професоръ Долински при търговската академия въ Варна: " Исторически и стопански Бѣломоре,ще разгърне своитѣ богатства,само когато ще мие брѣговетѣ на СВОБОДНАТА МАКЕДОНСКА ДЪРЖАВА".

Л И Т Е Р А Т У Р А

Проф. А. Иширковъ
Градъ Солунъ - политическо географски и народностопански бѣлежки. 1911 година. София.

Travels in the Slavonie provinces of Turkey in Europe By. G.Muir.

Barth Heinrich »Reise durch das innere der europe-Turkei in Herbst 1802. Berlin 1864 стр. 216.

Tafel. Die Thesalonica epusque via micitari romanorum agnotia qua ilyricum Macedonia et Thracia ingebunder. Disertatoo geografica Tubungol 1842.

В. Кънчовъ - Македония, етнография и статистика, София, 1900.

Йорданъ Ивановъ - "Сѣверна Македония", София, 1906. Пхтни съобщения въ Македония, В. Кънчовъ, издание на воененъ журналъ.

Ami Bué -»Sur l'établissement de bonnes routes et surtout de chemin de fer dans la Turquie d'Europe.

Von Hau - »Reise von Belgrade nach Salonik».

Dr. R. Dimscheff - »Das Eissbahnwesen auf des Balkan Holbimsel, Bomberg, 1894.

Проф. Филипсонъ - "Eisbildung auf der Bucht von Salonik im letsten Vinter 1903.

Проф. Цвичъ "Основи за география и геология на Македония и Стара Сърбия" 1906.

Dr. T. Robe - »Salonik» discertation, Leipzig.

Генералъ Лазаровъ - неговитѣ мемоари.

Д-ръ И. Сакъзовъ - "Търговията въ Македония прѣзъ VII - XIV вѣкъ. Македония год. I. Кн. VI.

Siméon Radeff - »La Macédoine et la Renaissance Bulgare au XIXe siècle. 1918 Sofia.

Albert Lantoine - »L'abdication du soleil» Paris 1932.

Тодоръ Крайничанецъ - "Славянитѣ въ днешно време и близкия характеръ на тѣхното единство 1931. Скопие. страници 120. II издание.

Gueorgui Traitschev - »Les qualités spirituelles des bulgares de Macédoine Sofia, 1930.

Nicola Kolaroff - »Le problème balcanique».

Никола Коларовъ - "Стъ Ньойи до свободата на Македония. 1933 - София.

Христо Силяновъ - "Освободителнитѣ борби на Македония", София, 1933 г.

Georges Desbons - »La Bulgarie après le traité de Neuilly». Paris 1930.

Д-ръ П. Джидровъ - Проблемътъ за Македония София,1930 год.

Christo Chertcheff - »Aveux Serbes sur la Macédoine. Sofia, 1928.

G.Baschdaroff - »Die Makedonische Frage» №2, Sofia, 1925.

Л.Милетичъ - "Документи" 1929 г. София. Заговорътъ противъ Тодоръ Александровъ. 1924 год.

D.Iaranoff - »La Macédoine économique».Sofia 1931.

Veritas - »Днешна България и нейнитѣ претенции" Нишъ 1925 год.

Гешовъ - "Балканскиятъ съюзъ" 1915.

Гесрги Савчевъ - "Въ Гръцки пленъ" 1931.Македонска библиотека издава македонски научевъ институтъ.№14.

Boikovič - »La mission du peuple serbe dans la question d'Orient»- 1886.Paris 1886.

Bouroff - »Makedonia» 1905.

Cwijč - »Remarque sur l'éthnographie de la maredoine les annales de géographie».XV.

Ichircoff A. - »Etude éthnographique sur les séaves de Macédoine» 1908.

Ichirkoff - Les confins occidentaux des Terres bulgares» Lausanne 1910.

Badjaroff - »La question macédonièNne».

Becker - »La guerre contemporaine dans les Balcans et la question d'orient»(1885-189